

МЕТОДОЛОГУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗУМІННЯ СМISЛУ

Микола КУБАЄВСЬКИЙ, Анатолій В. ФУРМАН

Copyright © 2010

*“Розуміння є те, що надає нашим діям і нашим знакам смисл,
робить нашу діяльність осмисленою, смислоносною”*
(Георгій Щєдровицький [16, с. 123])

Актуальність проблеми. Сучасні фунда-ментальні перетворення у структурі соціуму – регіоналізація, глобалізація, економічні й екологічні проблеми, тероризм тощо – вимагають змін і в методології їх обґрунтування. Насамперед констатуємо відмову класичної методології від претензій на абсолютну істину, усвідомлення того, що, по-перше, вона формувалася у рамках процедурної багатоопераційності природничих наук, по-друге, – набула амбіційного пафосу революційності й тотального осмислення соціуму тільки в жорстких конструкціях логічного дедуктивізму й економічного детермінізму. Відтворити всю сукупність формовиявів соціальної динаміки за допомогою наявного інструментарію класичної методології стає справою все більше й більше проблематичною. Відтак постає питання: “Чи можна здобути пізнавальними засобами досягнути, усвідомити та зрозуміти складні об’єкти соціальної реальності?” Якщо виходити з того, що вони знаходяться у постійному розвитку, то повинні також розвиватися і засоби та інструменти їх пізнання, перетворення, конструювання. Тому гіпотетично можна передбачити, що цільовим вектором методологічного обґрунтування соціокультурних процесів є використання принципово нового арсеналу засобів пізнання-моделювання їх сутнісної природи.

Смислова навантаженість соціальних подій, процесів, явищ, їх кардинальних змін повинна систематизуватися методологією пізнання і діяльності й одночасно вводитися у предметне поле практичних дій, різних форм повсякдення. Нами зреалізовується спроба **осягнути смисл соціального методологування**, що не претендує на остаточне розв’язання цієї проблеми. Але лише її постановка, а тим більше інтелектуальне здолання, на нашу

думку, вимагає тривалого фундаментального вивчення. При цьому притримуємося тієї концепції, яка обґрунтована в роботах зарубіжних [7; 14] і вітчизняних [9; 23; 26] авторів, уносячи в її сутнісний зміст низку доповнень, логічних узагальнень, теоретичних міркувань і методологічних ідей.

Виклад основного змісту дослідження. Почнемо з того, що осмислення і практичне використання методологічних засобів вимагає експлікації поняття “методологія”. Аналіз літератури з даної проблеми показує, що воно визначається по-різному, причому не всі автори дотримуються логічно чітких дефініцій. Деякі трактування відрізняються незначними розходженнями, однак більшість з них є сутнісно різними. Одні автори під методологією розуміють учення про методи пізнання і перетворення дійсності [7; 20], інші – практичне використання методів і прийомів пізнання і діяльності [6; 26]. Отож у першому випадку *методологію розуміють як науку*, що узагальнює і систематизує знання про методи наукового пізнання, тобто як філософську теорію методів, у другому – як застосування теорії до вирішення практичних завдань чи проблем, себто як *самостійну прикладну дисципліну*, що цілеспрямовано відрефлексована від формальної логіки і гносеології.

Як бачимо, одне і те ж поняття “методологія” набуває двох кардинально різних за спрямуванням і змістом визначень: це є і *наука* про методи, їх структуру та логічну організацію і водночас *технологія* використання даних методів. Для виправлення цієї двозначності потрібно або ввести у професійний обіг різні терміни для позначення цього суперечливого змісту, або ж робити спеціальні

роз'яснення – коли методологія використовується як наука про методи, а коли – як їх практичне застосування. У першому разі мовиться про *співвідношення теорії і методу*, коли основні принципи, поняттєво-категорійний апарат теорії спрямовуються на пізнання сторін, аспектів чи моментів реально існуючого чи ідеального об'єкта; у другому – про *емпіричне втілення теорії у практику*. Адже дослідника цікавить не тільки і не стільки пізнання об'єкта (хоча це первинно і важливо), а *розуміння технології* його вдосконалення і прикладного використання.

Отже, існує велика плутанина у визначенні того змісту, що описується чи пояснюється терміном “методологія”: з одного боку – це вчення про структуру, логічну цілісність, методи і засоби діяльності, з іншого – практика їх реального, конкретно-ситуативного чи суто суб'єкт-діяльнісного, уможливлення. Якщо у першому випадку, слідуючи етимології словосполучення, методологія – як філософська, так і загально- чи спеціально наукова, – це справді окремих пласт організації завдань, продуктів мислення і соціального досвіду людства, що сконструйований у вигляді окремого вчення, то в другому – названий термін втрачає своє означення, адже відображає те, що протистоїть ученню як сукупності теоретичних положень, що здобуті у психологічній, соціологічній, педагогічній чи інших галузях соціогуманітарного знання. У зв'язку з тим, щоб здолати зазначену суперечність та *рефлексивно упрозорити світ методології*, одним із авторів у 2005 році запропоновано термін “**методологування**” [21; 23; 24], а у 2006–08 – різнобічно обґрунтована ідея та низка засадничих моделей *професійного методологування* як окремої дослідницької програми [22; 25; 28] авторської наукової школи (див. звіт про Десяте щорічне зібрання [5]). Крім того, спів-автором у 2010 доведена винятково важлива *роль універсалій у процесі методологування* як форм і засобів абстрагування-ідеалізації в контекстах пізнання і діяльності, що задають філософські категорії та організуються у вигляді специфічної мислєдіяльності [див. 10]. У будь-якому разі очевидно, що методологування – це такого рівня відрефлексована методологічна робота, що уможливорює реальне впровадження найрізноманітніших способів, форм і засобів людського практикування на будь-який предмет і може здійснюватися професійно, аматорськи чи примітивно, непрофесійно, неефективно.

Оскільки суспільство – це переплетення найрізноманітніших відносин, дій і впливів осіб, соціальних груп і спільнот, то у їхній життєдіяльності важливим є *розуміння смислового навантаження між фактичними (практичними) і логічними (ідеальними) зв'язками*. Знаний соціолог сучасності Данієл Белл, розробляючи методологію соціального пізнання, зазначав: “Історія – плин подій, а суспільство – переплетення багатьох типів стосунків відомих не просто завдяки спостереженню. Якщо ми припустимо відмінність між питаннями про факт і питаннями про відношення, то тоді пізнання як поєднання обох цих сторін залежить від правильної послідовності між фактичним і логічним порядками. Для досвіду фактичний порядок первинний, для значення первинним є логічний порядок” [3, с. 202], а відтак виняткової актуальності набуває адекватне розуміння смислового наповнення цих зв'язків.

На сучасному етапі актуалізації методологічних досліджень чітко викристалізувалася проблема важливості й можливості формування самостійної наукової дисципліни – **логіки розуміння**. Проблема виникла не випадково. Ще на початку 50-х років минулого століття на філософському факультеті МДУ аспірантами був організований науковий і методологічний гурток, який займався логічними дослідженнями. Його активними членами були Сергій Аверінцев, Олександр Зінов'єв, Евальд Ільєнков, Мераб Мамардашвілі, Георгій Щедровицький та інші. Ними були сформульовані програмні положення створення нової логіки, яка, спираючись на діяльнісний підхід, поєднувала б формально-мовний аналіз із змістовим (категорійно-онтологічним) та із процедурним. “Мислення у такому ракурсі розглядалося у двох аспектах: структурному – як знання, і процесному – як діяльність” [1, с. 924]. Одним із лідерів цього гуртка був Олександр Зінов'єв (1922–2006), котрий обстоював не тільки потребу, а й реальну можливість створення нової логіки. Він наголошував, що “спроба інтерпретувати класичну логіку висловлювань як теорію логічного висновку уможливорює виникнення особливого наукового напрямку методологічних досліджень” [6, с. 97], який пізніше, інтелектуальними зусиллями одного з авторів, й отримав офіційну назву “*методологування*” [21–26]. Осмислена в контексті розуміння *категорія діяльності* із пояснювального принципу стає базовою при створенні *нової філософської методології*, універсальним засобом осмислення проблемних

ситуацій. “Методологія, на думку авторів діяльнісного підходу, спрямована не на конкретні науки, види діяльності, а на весь універсум людського буття. Методологізація буквально всіх сфер людської життєдіяльності стає тенденцією сучасної культури. Якщо наука сформувалася онтологією природи і натуралізмом, то методологія як нова форма мислення і діяльності насамперед створилася онтологією діяльності і діяльнісним підходом”, – узагальнює напрацювання СМД-методології О.Ю. Бабайцев [1, с. 925].

Методологування є синтетичним способом рефлексивної мислєдіяльності, поєднуючи в одну систему різні способи мислення – філософське абстрагування, історичні й соціологічні пошукування, науково-дослідницьку діяльність, базовану на моделюванні об’єктів і продукуванні мисленнєвих сутностей, форм, образів. Одночасно – це процес дієво напруженого застосування дослідником складної системи домінуючих парадигм, соціальних нарративів, інтерпретаційних прийомів, методів, способів і засобів на шляху розуміннєвого осягнення суті та змісту соціальних явищ. Як тип духовно-практичного освоєння дійсності методологування є і пізнанням, і творенням об’єкта, а також самопізнанням і самотворенням самого діяльного суб’єкта. Тому вкотре аргументуємо правомірність у відрефлексуванні методології як теорії і “методологування як надскладної та багатопредметної професійної діяльності” [23, с. 6]. Розвиваючи цю ідею на Десятому щорічному зібранні авторської наукової школи (серпень 2010 року), було наголошено, що “різним ступеням організації *методології-як-вчення* (філософська, загальнонаукова, конкретно-наукова, конкретно-тематична) відповідають різні рівні уможливлення *методологування-як-практики*, тобто здійснення методологічної роботи на тому чи іншому рівні мислєдіяльнісного практикування – філософське, загальнонаукове, спеціальне і спеціалізоване методологування...” [див. 5, с. 210].

Примітно, що Г.П. Щедровицький ще в 1983 році, рефлексуючи передісторію становлення *організаційно-діяльнісної гри* (ОДІ), писав, що “методологія – це не просто вчення про засоби і методи нашого М і діяльності, а форма організації і в цьому значенні “рамка” всієї МД і життєдіяльності людей, що методологію не можна передавати як знання чи набір інструментів від однієї людини до іншої, а можна лише вирощувати, долучаючи людей до нової для них сфери методологічної МД і

забезпечуючи їм там повну і цілісну життєдіяльність. У зв’язку з цим, природно, всі ці знання про ті форми практичної організації МД, у яких колективне методологічне М могло б вирощуватися не тільки у вузьких та езотеричних групах методологів, але й у значно більш широких за своїм складом групах професіоналів і фахівців” [28, с. 118; 29, с. 59]. Фактично Георгій Петрович свідомо розмежовує методологію-як-вчення і методологію-як-практику, хоча й не позначає у другому випадку окремим терміном те, що називає “форма організації і “рамка” всієї МД”, а пізніше обґрунтовує поняття про *методологічну роботу* та подає її шість ознак [див. 28; 26]. Натомість він як лідер потужної філософської школи обрав інший шлях – проводить уже не методологічні семінари, а практикує численні ОДІ, котрі щораз творяться як нова форма організації та метод розвитку колективної МД за базовою схемою здійснення останньої, відкритої у 1980 році [див. 17, с. 105–107, 182–187; 28; 30]. Учасники цих ігор, і першочергово самі методологи, вдаючись до полідисциплінарного та метасистемного ігрового імітування такої МД, не лише діяльно реалізують основні ідеї та принципи СМД-методології, а й здійснюють прикладну методологічну роботу високої досконалості та ефективності. Вони добре розуміють, що “ніхто з них немає, по-перше, способів вирішення поставленого перед ними завдання, а по-друге, способів організації потрібного за цих умов колективного мислєдіяння; як друге, так і перше треба було шукати під час самої колективної роботи, а тому всім учасникам належало *розвивати* існуючі засоби, методи та оргформи МД і *розвиватися самим*” [28, с. 121; 29, с. 61]. До сказаного додамо, що до оргдіяльнісних та імітаційно-вчинкових форм професійного методологування, крім методологічних семінарів та ОДІ, треба віднести також *освітньо-методологічні сесії* та *модульно-розвивальні методологічні тренінги*, ідея яких виникла та опрацьовується у рамках чинної авторської наукової школи.

У зв’язку з вищенаведеними міркуваннями виникає питання про відносність тотожності і відмінності між класичною методологією і методологуванням. Класична методологія історично формувалася у предметному полі природничих наук – математики, фізики, хімії, біології та ін. Її відмітною рисою було обґрунтування всезагальності і важливості знань, що вимагали монологічності і виключали будь-яку інтерактивну діалогічність як прояв суперечли-

вості пізнавального процесу, а отже, підтверджували його неістинність. І це сприяло потужному розвитку природознавства. Однак революція у лоні останнього наприкінці 19-го початку 20-го століття (відома як “криза фізики”) похитнула, здавалося б, непорушні засади класичної методології, а саме принципи причинності, об’єктивності, спостережуваності, однозначності тощо. В об’єктному полі сутнісних змін були сформовані теорії відносності, імовірності, інформатики, кібернетики, генетики, створені релятивістська і квантова фізики.

Однак нас цікавить не історія класичної методології, а ступінь її продуктивності в осмисленні складнодинамічних розвивальних систем. Результативне налаштування цієї методології – *отримання істинного знання*, що зумовлює його асиметричну суб’єкт-об’єктну пізнавальну схему. Мисленнева спрямованість методологування принципово інша – зорієнтована на *розуміння смислового навантаження знань*, його соціокультурних і ціннісних наповнень. Особливо це стосується осмислення тенденцій розвитку суспільного життя, переходу від вивчення соціальної статистики до пізнання соціальної динаміки, переростання локальних соціальних процесів у регіональні, а регіональних – у глобальні. У цьому процесі здійснюється введення часового параметру в саму *методологію мислення*, урахування змін у конфігурації соціального простору, просторової і часової трансформацій соціальної структури соціумів. Осмислення цих та інших процесів здійснюється у форматі *суб’єкт-суб’єктних розумінневих відношень*. Суб’єкт вступає у пізнавальні відношення не з реально існуючим, чуттєво сприймаючим об’єктом, а з об’єктивованою системою знань про нього. Справа в тому, що **соціальні знання** – не стільки сукупність установлених фактів, скільки *спосіб їх розуміння*, котрий досягається шляхом методологування. Факти, не пронизані розумінням, це **лише** знання того, що **є**, а не усвідомлення **чому** і для **чого** воно **є**, яка функціональна призначеність цих знань. Це – *знання наслідку без знання причин* їх виникнення, тобто без внутрішніх зумовлювальних тенденцій, без законів розкриття сутності.

Методологічні парадигми наукових пошуків і дослідницькі стратегії об’єднуються ідеєю про те, що *суб’єкт* є гарантом існування зовнішньої реальності, її сутнісних характеристик та об’єктивності. Йому надані абсолютні повноваження виділяти як істинні ті сторони, аспекти, складові, фрагменти, ознаки об’єкта,

які є відправними точками для подальшого *методологічного аналізу*. Проте останній, відповідно до запропонованої одним із авторів *моделі рівнів професійного методологування* [26, с. 51; 23, с. 8], далеко неповно характеризує світ сучасної методології, хоча й належить до базових, засадничих, на якому здійснюється *мікророзкладання* чи *урозчленовування цілого на частини*. Саме уможливлення цього стартового рівня (точніше – макрорівня) чомусь часто вважається чи не вершиною визначення методологічних основ не лише соціогуманітарних досліджень, а й тих розвідок, що проводяться у царині природничих і технічних наук. Однак модель указує на протилежне: цей вихідний рівень є всього-на-всього початком здійснення робіт якісно вищого методологічного гатунку – рефлексії (мезорівень), розуміння (екзорівень), мислення (макрорівень), власне методологічної роботи (мегарівень) і насамкінець повноцінної методологічної діяльності (метарівень). Кожному із названих рівнів буде притаманна специфічна методологічна невизначеність, що характеризуватиметься *поліваріантністю* свого так чи інакше не чіткого упредметнення й залежатиме, з одного боку, від критеріального набору вимог, котрі зростають від макрорівня (аналізу) до метарівня (методологічної діяльності), з іншого – від “чистоти” методологічного мислення на кожному із щаблів методологування, котра, навпаки, вбуває від найвищого рівня до найнижчого. В останньому разі це означає, що на метарівні така невизначеність є абсолютною, тобто сутнісно втілює *чисте мислення* як ідеал, далі вона закономірно зменшується, послаблюючи з кожним модельним “кроком вниз” рефлексивно-мисленнєве напруження, аж до найнижчого, базового чи вихідного рівня методологічного аналізу.

Для нас важливо те, що запропонована модель професійного методологування дає змогу не лише чітко розвести методологію-як-учення і методологування-як-практику, а й є своєрідним спільним знаменником або зв’язуючою ланкою вказаних сфер докладання людських зусиль. Більше того, самою природою соціальної дійсності спричинена потенційна єдність суб’єкта і об’єкта, суб’єктивного та об’єктивного, суб’єкт-об’єктних відношень у суспільному житті. Ця самотутня єдність постає як важливий *концентр*, який визначає логіку розгортання будь-якого спрямованого пізнання.

На рівні розуміння соціальної реальності мисленнева діяльність із суб’єкт-об’єктної пізнавальної схеми зміщується у формат суб’єкт-

суб'єктних пізнавальних відношень. Розуміння, на відміну від пізнання, є *осмисленням внутрішньої природи, інтерпретацією знання про об'єкт*, у процесі якої знаходиться смисл, присутність у ньому соціокультурного, ціннісного, особистісно значущого. Хоча соціальна реальність, як і природна, існує сама собою об'єктивно, однак при її осмисленні ми змушені зважати на наявність суб'єктивного чинника. Сутнісне осмислення соціального об'єкта здійснюється у безпосередній суб'єктивній формопоставі із визначенням мети, наміру, мотиву, усвідомленого застосування ефективних мисленневих засобів досягнення результату, тобто з допомогою рефлексії і саморефлексії.

Воднораз розуміння – це й логічна раціоналізація пізнаних соціальних дій і взаємодій, установлення в них всезагального і найважливішого. У розуміючій соціології М. Вебер обґрунтував ідею життєутверджувальної раціональності, котра виробляється і ментально закріплюється культурно-етичними вимогами протестантизму, активно функціонує на принципі максимізації ефективної діяльності у різних сферах соціального життя. Згідно із вимогами цього принципу аналіз соціальної реальності передбачає віднайдення її смислоутворювальних елементів, які спричинюють дію різних форм наукової раціональності – ціннісної, цілепокладальної, смислопогоджувальної тощо. Сутністю якої соціальної дії, за Вебером, і постає конституючий її структуру *смисл*, який співвідноситься зі смислами дій інших людей. Система відношень таких *діяльнісних смислів* утворює смислове наповнення соціальної структури суспільства, у котрому розуміння виявляється у новій функціональній ролі – є моментом цілепокладання у здійсненні діяльності, тобто в освоєнні суб'єктом (який привласнив і використовує норми існуючої культури) соціального об'єкта, у розширенні поля смислотворчості власного життя, в надіях, мріях, сподіваннях, безнадійності і суперечливості як містерія уособленого смислу.

У системі суб'єкт-суб'єктних пізнавальних відношень мисленневий процес здійснюється не за правилом “від живого споглядання до абстрактного мислення”, а у форматі *розуміння смислу знання і діяльності*, їх соціокультурних вимірів і ціннісних орієнтацій. Аналізуючи процес розуміння, важливо відмітити, що він є усвідомленим переведенням знань про об'єкт у статус об'єктивної реальності, де мисленнева діяльність з ним здійснюється як з реально існуючим об'єктом. “Розу-

міння, – наголошує С. Кримський, – це ренесанс глибинних смислів подій, співпричетних людській діяльності, і розгортання їх у проблемному полі культурно-історичних систем за їх специфічними параметрами” [9, с. 40]. Розуміння – це ще й розкриття “смислового потенціалу речей у системі суспільно-історичної практики; воно співвідносне не просто з пізнанням явищ, а з більш широким відношенням до об'єктів – із духовним і духовно-практичним освоєнням дійсності” [9, с. 38].

Розуміння, зауважує Г.П. Щедровицький, – це головна людська функція, а мислення – функція рафінована. Знаменитий скандинавський лінгвіст Гунар Ульдаль говорив так: *справжнє мислення* – це як танок коней, воно дуже рідко зустрічається і відіграє приблизно таку саму роль у житті людей; йому треба спеціально навчатися, і навіть ті, хто пройшов хорошу школу мислення, далеко не завжди, здійснивши це раз чи два, можуть повторити це втретє і вчетверте. Отож мислення відбувається лише на дошці і з допомогою дошки, на якій той, хто ним володіє, фіксує у схемах, моделях, графемах, формулах і таблицях результати свого чистого мислезреалізування. Натомість *розуміння* – це завжди “певна смислова організація знакової форми тексту, наявна під час співвідношення його елементів з об'єктивно-операційними умовами ситуації (... що сприяє відновленню структури смислу, закладеного в тексті процесом мислення) і структурування площини змісту стосовно смислової структури тексту... Насправді відновлення змісту в процесі розуміння здебільшого перетворюється у його творення й, отже, стає особливою роботою із змістом, найчастіше – перекомбінуванням його з одного виду в інший. А це є... найважливішою складовою мислення” [28, с. 484, 483].

Отже, зрозуміти – це передусім так пристосувати до себе одержаний зовні текст (ним може бути як слово, репліка, картина, так і суспільна проблема чи категорія культури як світоглядна універсалія), щоб відбулося відновлення у ситуації того смислового поля, про яке й мовиться в тексті. А це і є *смисл*, тобто миттєво зафіксована структурна наявність процесу розуміння (О.І. Генісаретський, Г.П. Щедровицький) і воднораз “мисленневий зміст, який виявляється і привласнюється під час розуміння мовного вислову” [2, с. 939–940]. Причому смисли, на відміну від значень, завжди ситуативні, пов'язані із феноменологічним перебігом розуміння та спричинені низкою

чинників (актуальною ситуацією, установками, цілями і самовизначенням людини, її дієвими знаннями та конструктами самоусвідомлення тощо). І якщо значення імітує фрагменти і зв'язки структур смислу, підлягає розумінню невому проникненню, породжуючи тим самим “вторинні” та “оштучнені” смисли, то самі смисли стосовно значень діють як їх “уприроднення і реалізація у ситуаціях комунікації” (О.Ю. Бабайцев) [2, с. 940]. А це вказує на наявність ще одного надпроцесу, коли розумінню (рефлексивному і діяльному) підлягають не лише значення, а й смисли, точніше – коли уможливорюється хід-перебіг *смислопродукції і смислотворення*, які доступні мислителям і науковцям, котрі реально досягнули вищих рівнів професійного методологування, тобто спроможні своє опрацьоване та ситуаційне знання про смисли зробити засобом його поглибленого розуміння та збагачення, а відтак й тонким розуміннєво-мисленнєвим інструментом саморозвитку і самотворення власної ціннісно-смислової сфери.

У будь-якому разі очевидно, що проблема розуміння вийшла за межі буденних уявлень про сутність соціальних змін. Питання в тому, як усе це розуміти? Воно є одним із найсуттєвіших в сучасних українських реаліях. У системі суб'єкт-об'єктних пізнавальних відношень формуються лінійні концепції розвитку, передусім еволюційна теорія видів тваринного і рослинного світів Ч. Дарвіна у природознавстві, формаційна теорія історичного розвитку людства К. Маркса у суспільствознавстві та ін. У парадигмальних рамках суб'єкт-об'єктних відношень постають біциклічна і системно-мислєдїяльнїсна моделі розуміння [16; 20а; 28, с. 481–484].

Розуміння суспільства у сучасній соціології здійснюється з допомогою різних концептуальних моделей – Е. Дюрнгейма, М. Вебера, Т. Парсонса, Д. Бена та ін., в яких суспільний розвиток розглядається як циклічний, багатовекторний з можливістю альтернатив. Зміна парадигмального суб'єкт-об'єктного спрямування на суб'єкт-суб'єктне уможливорюється шляхом переінтерпретації категорій “суб'єкт” і “об'єкт”, аналізу їх функціонування і розвою в конкретному соціальному і культурному контекстах. Тому відмінність методологування від класичної методології полягає у розумінні смислових значень таких концептів, як “знання” і “розуміння”, пізнавальних відношень “суб'єкт-об'єкт” і відношень взаємодії “суб'єкт-суб'єкт”.

*Оскільки методологування – це щонайперше набір ефективних засобів розуміння смислу, то воно спрямоване на відшукання і рефлексування **осьового принципу**, який наскрізь пронизує ту чи іншу концептуальну схему. В міфах, віруваннях, писемних пам'ятках минувшини, світових релігіях багатьох народів постійно зустрічаємо *смисложиттєвий запит*: чи є вищий, єдиний і вічний для всього людства, смисл буття? Особливо актуальний він у наш час, коли в умовах глобалізації традиційні цінності не в змозі забезпечувати духовну єдність усього людства. Питання про смислову єдність останнього, без якої воно розсипається на позбавлений смислу калейдоскоп подій, – це питання про долучення людини до низки усвідомлених повноцінних діяльностей. Відповідь на нього людство давало ще на початку формування проблемного простору духовно-теоретичної діяльності. Досягнення мисленнєвого усвідомлення єдності всесвітньої історії, її “осьового часу” здійснювалося, за К. Ясперсом, приблизно у період з 800 по 200 роки до н. е., коли у різних регіонах паралельно виникають потужні “масиви” духовного життя, що були започатковані у Китаї Конфуцієм і Лао-Цзи, в Індії – Буддою і мислителями Упанішад, в Ірані – Заратустрою, у Палестині – пророками, у Греції – філософами і трагіками. “Осьовий час” – “це відтинок самобутнього і водночас конгеніального та когерентного “архіпелагу” локальних суспільств тогочасного людства із VIII по II століття до н. е., протягом якого відбувається трансформування означених суспільств у єдину всесвітню історію та становлення людини сучасного типу, із властивою їй *саморефлексією Самості* й тих уявлень про свободу, совість і відповідальність, що тією чи іншою мірою зберегли свою життєздатність і донині” [4, с. 666].*

Ідею про наскрізні, засадничі принципи, універсалії, правила, центри плідно використовували філософи, логіки і соціологи. Так, Л. Вітгенштейн у “Логіко-філософському трактаті” визначальною вимогою логічного мислення вважав категоричну відмову від сумніву, зумовлену тим, що судження звільнені від сумніву подібні до вісей, навколо яких здійснює перебіг мисленнєвий процес. Якщо я хочу, підкреслював він, щоб двері поверталися, завіси повинні бути міцно закріплені. Логіка є сутністю філософії, адже продукує істинні судження, котрі використовує остання. *Філософія* – не вчення, не теорія, а надскладна діяльність, унікальні діяння, метою яких є

розуміння єдності людини і світу. Людвіг Вітгенштейн заперечував світогляд, з позицій якого людина протиставляється зовнішньому світу, виключена із нього, а стверджував, що вона задіяна у цей світ, що “Я” є моїм світом і межі моєї мови окреслюють межі мого світу.

У соціології М. Вебера процес раціоналізації є осьовим принципом розуміння трансформації традиційного суспільства в індустріальне. Важливими структурними елементами цього принципу є раціональний обрахунок, раціональна технологія, раціональна (протестантська) етика й раціональне ведення життя. Концепти марксизму – рабовласництво, феодалізм, капіталізм і соціалізм – базовані на осьовому принципі діалектики продуктивних сил і виробничих відносин. На думку Д. Белла, *ідея осьових принципів* визначає не каузальність, яка може бути досягнута лише в теорії з допомогою емпіричних досліджень, а центральність. “У пошуках відповіді на питання про те, – зазначає він, – яким чином суспільство тримається купи, в межах концептуальної схеми намагаються точно визначити організуючу конструкцію, навколо якої зосереджені інші інституції, або спонукаючий до дії принципи, що є первинною логікою для усього іншого” [3, с. 203]. Концепти “традиційне”, “індустріальне” і “постіндустріальне” суспільства засновані на осьовому принципі технологічних укладів і можливостей безпосереднього використання у виробництві теоретичного знання [27]. Так постає позитивізм у науці, котрий в особі Френсіса Бекона ще раніше не лише оголошує знання силою, а й донині вимагає від теорій і теоретичних систем того, щоб вони давали безпосередній і до того ж невідкладний практичний ефект. Проте, по-перше, це неможливо через те, що призначення будь-якої теорії далеке від практичних цілей і завдань: вона, створюючи ідеальності різного ступеня досконалості (закони, закономірності, моделі, схеми, концепти тощо), пояснює світ неочевидного, фрагменти не проявленого, донині незрозумілого; по-друге, між теорією та експериментальною, а тим більше буденною, практикою, існує велике провалля, котре потрібно заповнити іншими, причому не менш складними, видами діяльності та їх відповідними продуктами – філософською (світогляд), методологічною (спосіб чи напрямок поступу), парадигмальною (система ціннісних настановлень), науково-проектною (форма цілеспрямованого майбутньотворення), оргтехнологічною (поетапний спосіб перетворення матеріалу в

чітко визначений продукт), методичною (спосіб унормованого вирішення ситуативних завдань), експериментально-діагностичною (фахове оцінювання здобутого), експериментальною (спосіб перевірки наявності ідеального об’єкта), суто досвідною (майстерність виконання практичних завдань повсякдення).

Концептуальні схеми та осьові принципи уможливають дослідження *наукової продуктивності методологування*, котре є переходом мислєдіяльності від суб’єкт-об’єктних пізнавальних відношень до системної мислєдіяльності в контексті смислових суб’єкт-суб’єктних взаємостосунків. Ігнорування цією обставиною веде до “наївного сцієнтизму”, згідно з яким стверджується, що об’єкт пізнання існує незалежно від суб’єкта. Метою пізнавального процесу є досягнення його правильного відтворення у свідомості суб’єкта, тобто не спотвореного упередженістю, традицією, звичкою, себто тим, що Френсіс Бекон іменував ідолами роду, ідолами печери, ідолами площі, ідолами театру. Відтак у соціальному пізнанні маємо справу не з реальністю, що існує самодостатньо, а із *системою знань про цю реальність*. Тому знання, задіяне у систему методологування, набуває значення об’єктивної реальності ідеального змісту – так формується мисленнево створюваний, ідеальний об’єкт. Наукові побудови у предметному полі мислєдіяльних суб’єкт-суб’єктних відношень не є результатом безпосереднього абстрагування від емпіричних фактів їх узагальнення, а швидше організуються як розуміння смислово-значенневого поля цих відношень.

Елімінація опозиції суб’єкт-об’єктних відношень із європейського філософського світогляду здійснюється філософією екзистенціалізму (М. Гайдеггер, К. Ясперс), постмодернізму (Жан Бодріяр, Жиль Дельоз, Жак Беррида) та представниками інших течій філософського дискурсу. Так, скажімо, представник сучасного постмодернізму, німецький філософ Карл-Отто Апель обґрунтував “лінгвістичний поворот у філософії, орієнтуючи її на дослідження мови як висхідної реальності людського буття”. Він стверджує, що “філософія сьогодні зіткнулася з проблемою мови як з основоположною проблемою наукового утворення понять, теорій і своїх власних висловлювань, а це значить – і розуміння інтерсуб’єктивно значущого виразу пізнання взагалі” [цит. за 12, с. 52]. Тому філософія у такій лінгвістичній орієнтації не є ні моделюванням “буття”, “сущого” або “природи”, тобто не є онтологією, ні рефлексією над “свідомістю” чи “ро-

зумом”, себто не є її гносеологією, а постає як практика, досвід розуміння значень або смислу мовних виразів. “Намагаючись уникнути парадигмальних крайнощів субстанційності онтологізму і постсубстанційності аналітичної філософії, Апель вибудовує “трансцендентально-герменевтичну” концепцію мови, обґрунтовуючи її, з одного боку, на визнання того, що “мова є трансцендентальною величиною”, а з другого – умовою можливості порозуміння” [12, с. 53].

У контексті цього настановлення Апель аналізує роль мови не тільки в герменевтичних процедурах “понятійного мислення, предметного пізнання й осмисленого діяння”, здійснюваних у рамках суб’єкт-об’єктних відношень, а й у контексті суб’єкт-суб’єктних стосунків. Останні трактуються ним як інтерсуб’єктивна комунікація, котра принципово “не може бути зведена до мовленнєвої передачі інформації, а є одночасно і процесом досягнення злагоди”. У такому форматі мова – це не лише механізм об’єктивування інформації та експресивний засіб комунікації, а й медіатор розуміння. “Комунікація, – підкреслює Апель, – базується на передрозумінні, котре функціонує тільки в межах “мовного консенсусу” – узгодженого розуміння смислу в необмеженому комунікативному співтоваристві” [12, с. 53].

Мислєдїяльнїсть у проблемному полі методологування засадничє зреалїзовуєтьсї на рївнях методологїчного аналізу і методологїчного розумїння. Перехїд їз першого на другий здїйснюєтьсї завдяки методологїчній рефлексїї [26, с. 51]. Зокрема, на рївнї методологїчного аналізу суб’єкт використовує ефектївнї мислєннєвї процедури, методи, правила і вимоги, з допомогою яких отримує систему знань про об’єкт – реально їснуюче об’єктивованє знання. Вектор методологування спрямований на мислєннєвий, їдеальний об’єкт, на те, що, як і в яких формах пїзнаєтьсї. У системї знання вїдтворюютьсї, вїддзеркалюютьсї структурнї елементи їдеального об’єкта. Самє вїн є визначальним і визначаючим як метод дослїдження, так і як форма їх мислєннєвдїяльного застосування – методологування. Осмислення складної і динамїчної органїзації соціальних вїдносин у суспїльному буттї формує складну структуру соціального пїзнання і знання. Принципи, їдеї, категорїї і поняття структури знань в основному спївпадають з динамїкою соціальної структури повно усупїльненого буття. Так, економїчнї вїдносини вїдтворюютьсї у формї економїчної свїдомостї

і змїсту економїчних знань, полїтичнї – у формї полїтичної свїдомостї і змїсту полїтичних знань, правовї – правової свїдомостї і змїсту правових знань, моральнї – моральної свїдомостї і т.д.

Однак симетричних вїдношень мїж формами свїдомостї, змїстом їх знань і реально їснуючими соціальними вїдносинами не їснує. Ця невїдповїднїсть зумовлена низкою обставин. По-перше, поряд з вищєнаведеними, постїйно виникає і функціонує багато їнших вїдносин – їнформаційних, технологїчних, управлїнських, психологїчних тощо, але вїдповїдним їм форм свїдомостї і змїстовного наповнення знань не їснує. На практицї вирїшуєтьсї ця невїдповїднїсть вїднесенням їх до технологїчних практик – їнформаційнї технологїї, управлїнськї технологїї, психотехнологїї тощо [11]. По-другє, виникає питання: – чи усїм формам свїдомостї і змїсту знань вїдповїдають аналогїчнї вїдносини у реальної структурї соціального буття? Скажїмо, яким вїдносинам у реально функціональному буттї вїдповїдають такї форми свїдомостї і змїсту знань, як філософїя, наука, мистецтво, рїзновиди позанаукових практик – так званого езотеричного знання?

Виникає проблема неадекватностї форм масової свїдомостї очевидно їснуючим типам соціальних вїдносин. З одного боку, предметне поле реально їснуючих соціальних практик і вїдносин значно змїстовнїше, багатше, унікальнїше порївняно з формами їх осмислення. Соціальний свїт перестав бути площиною лїнійних об’єктиваций соціальних наук, котрї виробили формацийнї, цивїлізаційнї ї їнформаційнї парадигми, а набув глибини і багатовимїрностї. В останнї роки у соціальній філософїї і соціологїї вїдбувся “синєргетичний поворот”, у ракурсі якого “суспїльство розглядаєтьсї як система, по-перше, складна, оскїльки мїстить принципово рїзнї рївнї – макро- і мїкрорївень. Те, що на мїкрорївнї постає як невпорядкована сукупнїсть суто хаотичних дїй, вїдносин та взаємодїй окремих осїб, на макро-рївнї викристалїзовуєтьсї у певну впорядкованїсть, у закономірнїсть” [4, с. 434–435].

З їншого боку, реально їснуючим формам суспїльної свїдомостї і змїсту соціальних знань вїдсутнї аналоги у сферї повсякденних соціальних вїдносин. Усвїдомленням цїєї неадекватностї є абрис межї застосування методологїчного аналізу і переходу мислєннєвої дїяльностї на рївень методологїчної рефлексїї. Цей перехїд один з авторїв називає “мислєннєвим поворотом” – змїною предметного погляду вїд об’єкта до дїяльностї з ним і мислення про нього

[26, с. 53]. До схожого висновку дійшов і М. Чешков, який зазначає, що “антиглобалістський рух і антиглобалістська свідомість створили онтологічні основи та аксіологічні стимули для виникнення ідеї “епістемологічного повороту”” [27, с. 100]. Коли здійснюється мисленнєво-знаннєвий поворот, то методологування зосереджується на рефлексії. “Рефлексія, – зазначає один з авторів, – вичерпуючи зміст діяльності, на противагу абстрактному мисленню, до межі конкретна і суто суб’єктивна” [14, с. 9]. А це означає, що вона є такий складно-структурований суб’єктивний образ, котрий не лише самоорганізує наш простір і час, а й характеризується вмінням “бачити все багатство змісту в ретроспекції (тобто звертаючись назад: що я зробив?) і трохи у проекції”; тому вичерпує змістовий матеріал конкретної діяльності в контексті повно ситуативних хвилювань і пристрастей [див. 16, с. 43–44] стосовного того, що ж відбувалося насправді.

Свого часу Едмонд Гуссерль, аналізуючи кризу методології у європейській науці і філософії кінця XIX – початку XX століття, вказував, що її причиною був односторонній раціоналізм, який, заплутавшись в об’єктивізмі й натуралізмі, витіснив із сфери методології все людське, духовне, суб’єктивне. Вирішити цю кризу має “наука про дух”, яку він називає “життєвим світом”, у межах якого проголошується залежність методу наукового пізнання не від об’єкта, а від смислосозначущої “наукової”, або “позанаукової” свідомості. Це – первинна, дофілософська в гносеологічному сенсі, свідомість, яка існує до прийняття суб’єктом методологічного настановлення. Це – сфера усіма визнаного “безпосередньо очевидного”, до якого відносяться із давно сформованою довірою і яке визнається істинним без будь-яких наукових обґрунтувань, як безумовно значиме і практично апробоване [18, с. 369]. Серед характерних рис “життєвого світу” найважливішою є наявність у його природі інваріантів, у яких сфокусований конкретно-історичний досвід. На основі цих інваріантів, якими є рефлексивні категорії “простір-час”, “причина-наслідок”, “матеріальне-духовне”, “суб’єктивне-інтерсуб’єктивне”, формується і функціонує методологія – переінтерпретація мисленнєвого процесу із рівня об’єктивного натуралізму на рівень духовної суб’єктивності. Аналогічна думка висловлена співавтором: рефлексія “організовує наш простір і час, і, врешті-решт, наше бачення власного життя,

створює структуру нашої життєдіяльності” [23, с. 9].

На рівні методологічної рефлексії осмислюється пізнавальна ефективність категорійно-понятійного апарату, принципів і правил, засобів і способів розв’язання проблеми. Вони уможливають перехід мислєдіяльного процесу від чуттєво сприймаючого світу явищ до ідеального світу абстракцій, архетипів, універсалій, ідеологізацій, котрі є концептуальними засобами розуміння. Оперуючи світоглядними універсаліями й ідеалізаціями, суб’єкт фіксує в кожному об’єкті “десятки смислів, сотні смислових відтінків, мільйон особистих значень” [14, с. 41]. Як *категорії культури* ці універсалії – це своєрідний розуміннєво-мисленнєвий інструмент для людини кожної конкретної епохи, що у своїх історичних варіаціях задає систему координат у її сприйнятті реальності, розумінні світу і свого місця в ньому, нарешті в досягненні розитковій цілісності свідомості і самосвідомості [див. 10; 13; 19].

На рівні методологічного розуміння усвідомлюється той “безпосередньо очевидний факт”, що в структурних зв’язках соціуму існують духовні відносини – процеси взаємодії і порозуміння, взаємовизнання, взаємоповаги індивідами, соціальними групами, етносами, націями тих ідей, норм і цінностей, концепцій, теорій і вірувань, які їх об’єднують. Вони є водночас і предметами пізнання й одним із рівнів свідомості, яка зорієнтована на розуміння смислу життєвих процесів. Визнання реальності духовних відносин як важливого компонента соціальної структури суспільства – це водночас і визнання наявності знань про ці відносини у структурі соціального знання і пізнання. Духовні відносини у часопросторі соціуму і лоні свідомості поєднуються думкою-мовою. За М. Гайдеггером, людина – жива істота, котрій серед інших її здатностей притаманна мова. Мова є домівка буття, мешкаючи в якій, людина екзистує, оскільки, зберігаючи істину буття, належить їй.

У процесі розуміння важливим є не тільки те, що пізнається, а й те, хто здійснює пізнавальний процес. Суб’єкт як носій знань, ідей, поглядів і переконань своєю пізнавальною здатністю і творчою діяльністю опосередковує відносини з ідеалізованим об’єктом, вносить смисл у його буття й у своє життя. На рівні методологічного розуміння важливою є позиція суб’єкта, тоді як сама соціальна реальність імпліцитно розуміється як результат об’єктивної його свідомості. Якщо на рівні методоло-

гічного аналізу дослідницький процес спрямований на мисленнєво створювальний, ідеалізований об'єкт, на вироблення об'єктивованого знання, то на рівні методологічного розуміння акцент зміщується із процесу отримання знання на його використання – знання виконують функцію засобів пізнання, теорія перетворюється у метод, методологія стає важливою логіко-змістовою процедурою осягнення смислу – методологуванням.

Як універсальна процедура осягнення смислу, що постає у формі продуктивних концепцій, наративів, парадигм та наукових програм, методологування може ефективно використовуватися у професійній діяльності соціальних філософів, соціологів, психологів, культурологів та інших спеціалістів. “Ми здійснюємо дії, – пророче підсумовує Георгій Щедровицький, – а потім починаємо розуміти їх смисл, близькі і віддалені результати. Людина завжди перебуває у лоні найскладнішої ситуації, від якої хвилями розходяться наслідки її дій. Тому ми говоримо, що наслідки наших дій чекають нас попереду на нашому [життєвому] шляху” [16, с. 142]. Отож, зрозуміти чи віднайти свій смисл – одна з найскладніших внутрішніх діяльностей, котру по-різному й вельми самотньо здійснює кожна усупільнена особа упродовж життя. І щоб не блукати у пільмі в цій вічній дорозі до себе справжнього, істинного, величного, *треба оволодіти*, бодай любительськи чи аматорськи, *методологуванням як засобом оволодіння динамічним смисловим потоком повсякдення*. Тоді в кожного з нас з'явиться шанс статися не лише особистістю, а й індивідуальністю із повноцінним спектром смисложиттєвих фарб і відтінків.

1. *Бабайцев А.Ю.* СМД-методологія // Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – С. 923–926.

2. *Бабайцев А.Ю.* Смысл и значение // Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – С. 939–940.

3. *Белл Д.* Прихід постіндустріального суспільства / / Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях. – К.: Либідь, 1966. – 384 с.

4. *Бойченко І.В.* Філософія історії: Підручник. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 723 с.

5. *Гірняк А.* Десяте щорічне зібрання наукової школи професора Анатолія Фурмана // Психологія і суспільство. – 2010. – №4. – С. 205–215.

6. *Зиновьев А.А.* Логическое и физическое следование // Проблемы логики научного познания. – М.: Наука, 1964. – 408 с.

7. *Копнин П., Спиркин А.* Методология // Философская энциклопедия. – Т.3. – М.: Советская энциклопедия, 1967. – 584 с.

лопедия, 1967. – 584 с.

8. *Крымский С.* Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 240 с.

9. *Крымский С.* Философско-гносеологический анализ понимания / Понимание как логико-гносеологическая проблема: Сборник научных трудов. – К.: Наукова думка, 1982. – 272 с.

10. *Кубаевський М.* Роль універсалій у процесі методологування // Психологія і суспільство. – 2010. – №3. – С. 115–123.

11. *Матвиенко В.А.* Социальные технологии. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 434 с.

12. *Можейко М.А.* Апель (ApeI) Карл-Отто // Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. – С. 52–53.

13. *Можейко М.А.* Универсалии // Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. – С. 1072–1073.

14. *Парсонс Т.* О структуре социального действия. – М.: Академический проект, 2000. – 880 с.

15. *Попов Б.В.* Альтернативна модель етносу та людини (Кілька зауваг щодо вітацентричної парадигми) // Філософська думка. – 2001. – №3. – С. 37–53.

16. Путеводитель по методологии Организации, Руководства и Управления: Хрестоматия по работам Г.П. Щедровицкого. – М.: Дело, 2003. – 160 с.

17. Путеводитель по основным понятиям и схемам Организации, Руководства и Управления: Хрестоматия по работам Г.П. Щедровицкого. – М.: Дело, 2004. – 208 с.

18. *Румянцева Т.* Жизненный мир (Lebenswelt) // Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. – С. 369–370.

19. *Стёпин В.С.* Культура // Вопросы философии. – 1999. – №8. – С. 61–71.

20. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 576 с.

20а. *Фурман А.* Біциклічна модель організації процесів розуміння // Вітакультурний млин: Методологічний альманах. – 2008. – Модуль 8. – С. 4–12.

21. *Фурман А.* Модульно-розвивальна організація мислєдїяльності – схема професійного методологування // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С. 40–69.

22. *Фурман А.* Принцип “чотирьох К” у контексті професійного методологування // Вітакультурний млин: Методологічний альманах. – 2007. – Модуль 5. – С. 4–14.

23. *Фурман А.* Рівні та критерії методологування у професійному здійсненні науково-дослідної діяльності // Вітакультурний млин: Методологічний альманах. – 2005. – Модуль 1. – С. 5–13.

24. *Фурман А.* Структура і зміст професійного методологування // Вітакультурний млин: Методологічний альманах. – 2005. – Модуль 2. – С. 4–11.

25. *Фурман А.* Типологічний підхід у системі професійного методологування // Психологія і суспільство. – 2006. – №2. – С. 78–92.

26. *Фурман А.В.* Ідея професійного методологування: Монографія. – Ялта-Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 205 с.

27. *Чешков М.* Современный мир как целое (идея эпистемологического поворота) // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – №11. – С. 99–106.

28. *Щедровицкий Г.П.* Избранные труды. – М. Шк. культ. политики, 1995. – 760 с.

29. Щедровицький Г. Організаційно-діяльнісна гра як нова форма організації і метод розвитку колективної мислєдїяльності // Психологія і суспільство. – 2006. – №3. – С. 58–69.

30. Щедровицький Г. Схема мислєдїяльності – системно-структурна будова, знання і зміст // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С. 29–39.

АНОТАЦІЯ

Кубаєвський Микола Кузьмич, Фурман Анатолій Васильович.

Методологування як засіб розуміння смислу.

У статті різнобічно аргументується виняткова евристичність категорійного поняття “методологування”, що уможливило логіко-змістове розрізнення, з одного боку, методології як учення про структуру, цілісність, методи і засоби діяльності, з іншого – методологічної роботи (тобто власне методологування) як реального здійснення найрізноманітніших способів, форм і засобів людського практикування на будь-який предмет, ще з іншого – актуальне розуміння смислу речей, подій, діяльності, знання у контекстах суб’єкт-об’єктних та суб’єкт-суб’єктних відношень людини і світу. Тому методологування розглядається і як синтетичний спосіб здійснення рефлексивної мислєдїяльності, і як процес-дійство напруженого застосування дослідником складної системи підходів, парадигм, концептів, моделей та інструментів цілісного осягнення явищ дійсності, і як тип духовно-практичного освоєння світу, що охоплює пізнання й творення об’єкта із самопізнанням та самотворенням самого суб’єкта, і як таке наддосконале смислопродукування, яке дозволяє перевести особистісне знання із матеріалу (інформації) у засіб поглибленого розуміння та збагачення ціннісно-смислової сфери людини й відтак перетворити його у тонкий інструмент саморозвитку її мислення, і водночас як набір ефективних засобів розуміння нею власних смислових гірлянд, полів, сегментів та рефлексивне опанування своїм динамічним полісмысловим потоком повсякдення.

АННОТАЦИЯ

Кубаевский Николай Кузьмич, Фурман Анатолий Васильевич.

Методологизирование как средство понимания смысла.

В статье разносторонне аргументируется исключительная эвристичность категориального понятия “методологизирование”, которое даёт возможность

осуществить логико-содержательное различение, с одной стороны, методологии как учения о структуре, целостности, методах и средствах деятельности, с другой – методологической работы (то есть собственно методологизирования) как реального разворачивания различных способов, форм и средств человеческой практики на любой предмет, и ещё с другой – актуальное понимание смысла вещей, событий, деятельности, знания в контекстах субъект-объектных и субъект-субъектных отношений человека и мира. Поэтому методологизирование рассматривается и как синтетический способ осуществления рефлексивной мыслєдєятельности, и как процесс-действие напряжённого применения исследователем сложной системы подходов, парадигм, концептов, моделей и инструментов целостного постижения явлений действительности, и как тип духовно-практического освоения мира, который охватывает познание-созидание объекта и самосознание-самосозидание субъекта, и как такое совершенное самопродуктивное, которое позволяет перевести личностное знание с материала (информации) в средство углублённого понимания и обогащения ценностно-смысловой сферы человека и, таким образом, превратить это знание в тонкий инструмент саморазвития его мышления, и одновременно как набор эффективных средств понимания им собственных смысловых гирлянд, полей, сегментов и рефлексивное овладение своим динамичным полисмысловым потоком повседневности.

ANNOTATION

Kubayevskiy Mykola, Furman Anatoliy V.

Methodologizing as a Means of Sense Comprehension.

In the article comprehensively the exceptional of heuristicality of the notion “methodologizing” is justified which makes logic-contextual distinction, from one side, the methodology as studying about structure, integration, methods and means of activity, and, from the other side – methodological work as a real implementation of a variety of ways, forms and means of human practicing on any subject, and from one more side – actual realization of a sense of things, events, activity, knowledge in the contexts of subject-objective and subject-subjective relations of a human being and Universe. That is why methodologizing is considered as a synthetic way of execution of reflexive reasoning.

Надійшла до редакції 25.09.2010.